

sparast skal, har sparast kann við skili. Men tað ber heldur ikki til at spara, so alt steðgar upp og inntøku-grundarlag landskassans fellur burtur. Eitt dygdargott alment virksemi er fortreytin fyri privata vinnulívum og fyri politiskum metingum.

Bert eitt hækkað útlutningsvirði kann loysa trupulleikarnar, vit hava í løtuni. Tað er í dag 800-900 miljónir, og skal - og kann - vaksa 500-600 miljónir fyri at koma uppá tað virðið, fiskurin hevur, tá hann verður drigin úr sjónum; útlutningsvirðið kann helst eisini koma uppá 1800-2000 miljónir krónur. Tað krevur at vit rætta teir grundleggjandi skeivleikarnar í høvudsíðunni.

Grundleggjandi trupulleikin er tann koddin, ið vit hava latið høvudsíðunna - fróknað sölulíðið - hvílt á. Vit hava framleitt soleiðis, at fiskurin er minnaður í virði eftir at hann er komin úr sjónum. Umfordeilingin yvir skattaskipanina er bara vaksin, tí minni og minni partur av tí, sum skuldi til avdráttir, rentur og nýskipanir er komið úr útlutningslíðnum. Men nú eru sjálvst borgarligir samgonguflokkar farnir at ganga í seg sjálvar á hesum øki. Trekarnir í hesi skipan skulu linkast, men marknaðarbúskapur loysir einki einsamallur. Aftrat honum eiga at vera almennar fyrispanir og almenn stýring, serliga viðvíkjandi peninga-umfarinum.

Sum er sita bæði vinnulívsmenn og bankar lamnir. Bankarnir tykjast í stóran mun at dúva uppá, at landskassin kann royntast uppá meira, áðrenn farið verður undir at sanera vinnulívið. Men peningastovnamir hava seinastu 10 árin økt eiginkapitalin við eini miljard og skattafrið sett áðra miljard til viks fyri at standa ímóti tapi, so teir eru væl fyri og kunnu ikki bara sita og biða. Samvinna má fáast í lag við hesar stovnar um, hvussu vit útvega samfelagnum líkviditet og stýra honum.

Ein kann kortini ikki rokna við, at peningastovnamir bara avskriva skuld og so lata somu menn reka fyrirtøkur. Høvuðsreglan verður helst, at fyrirtøkur fara av knóranum sum liður í saneringini og so meðvirkar man til at fáa gongd á aftur.

Rentuspekulationin, sum í helst er orsökini til 2-3 milliardir av teimum 8-9 milliardunum, ið uttanlandsskuldin er, eigur at verða steðgað við broyting í rentuskattaskipanini; lagt verður upp fyri, at broytingin ikki rakar húsalán o.a. uppsparingar, eins og skattingin av rentu-innistøðum verður óbroytt.

Hvat fer at henda í næstum?

Alt er vorðið útsett og útsett og eingin loysn komin enn; tískil fara trupulleikarnir at hópa seg meira og meira upp. Fólk orkar ikki at biða og samfelagið kann ikki biða, 'massafluktin' úr Føroyum fer at halda fram og svart arbeiði fer at vinda uppá seg orsakað av skattum v.m. Færri hendur vera sostatt at bera byrðarnar í samfelagnum.

Sum er eru eingi eingi úttil til nakra loysn, tí teir hava rent seg fastar. Samgongan fer óivað at læna seg burtúr trupulleikunum: tað er lætt og einfalt, men eisini tað mest vandamikla uppá longri sikt, tí uttanlandsskuldin vaksur. Eg vænti, at tað verður trupult at figgjað tær 600 miljónir, og tað sum verri er: eg vænti, at talið verður størri við árslok.

Er nýval ein hugsandi og kanska ynskilig loysn?

Samgongan eigur at leggja frá sær! Tað er neyðugt at siggja veruleikan í eyguni: samgongan tænar ikki samfelagsins áhugamála. Tað er týðuligt, at áhugamálini hjá einstaklingum og floksum í samgonguni røkka fram um samfelagsins áhugamál. Tí er arbeiðið hjá samgonguni dømt til at miseydnast, og tað er longu prógvað til fulnar. Men helst er tað so, at henda samgongan torir ikki at fara út í val í úrtíð.

Hvat fer at henda í næstum?

Einki av hesum hendur undir hesi samgongu. Hon rekur bankanna politikk gjøgnum lántøku uttanlands ella við tvangsuppsparing; hetta hevur verið neyðugt, tí yvirskotið hjá undanfarna landsstýri ikki longur stendur í virðisbrøvum uttanlands. Tað ódámiligasta í hesum er sostatt tann ótryggileikin, ið bæði móttakarar av almannaveitingum og fólk í lønandi vinnu mugu liva við: tey mugu standa og líta at, meðan samgongan áleggur teimum milliárdabyrðar í nýggjum lánum, og harvið flytir privata skuld yvir á landskassan. Eg setti í desember 1989, at henda samgongan fór at megna at flyta 2-3 milliardir av uttanlandsskuldini frá tí privata yvir á landskassan, áðrenn hon leggur frá sær, men talið verður helst 3-4.

Tær 630 miljónirnar, sum tosað verður um, verða helst 700-800 við árslok. Fólk vinna minni, hava minni eftir av tí, tey vinna orsakað av røkingunum frá samgonguni, og tað hevur sett eina ketu-reaktión í gongd (handlar og virkir stongja), og harvið versnar inntøku-grundarlag landskassans. Gamaní, innflutningurin minskar, men tað er einki mál í sær sjálvum, men skapar nevndu trupulleikar, ið mugu loysast.

Men samfelagið kann ikki steðga upp, so samgongan hevur einki val: í heyst ella til vårs noyðist hon aftur út at læna fleiri hundrad miljónir við ymskum nøvnum: líkviditet til húsalágrunnin, líkviditet til fiskivinnuna o.s.fr.; avleiðingin er tann sama: skattgjaldarin kemur at bera størri og størri part av eini uttanlandsskuld, hann eigur so lítið í. Hetta er ein stóða, ið er munandi óbroytt enn tær 200 miljónirnar, landskassin skyldaði í 1988.

Men longri tíð, ið gongur og fólk missa vónina, flyta av landinum o.s.fr., tyngri og truplari verður at fremja loysnir, ið dugna.

Er nýval ein hugsandi og kanska ynskilig loysn?

Fyri 13 mánaðum síðani fekk samgongan Skak-Nielsen at siga, at ráð vóru ikki til nýval. Men fyri hvønn dag, henda samgongan situr aftrat, er tað dýrari at lata vera. Nýval hevði verið besta loysnin, men í aktuella støðuni er einki, ið fær ein at rokna við, at samgongan torir at taka eitt val nú. Situr samgongan ikki skeiðið út, so verður helst ikki fyrr enn á várið ella á sumri 1992.

Lassi Klein: - Landsstýrið hevur ikki gjørt tað minsta fyri at vinna á trupulleikunum

Lesið leygardagin!

Finnbogi ívast í, um talan er um meirútreiðslur, og heldur annars, at summar almennar konti kunnu hækkaast; Tordur meinar, at samgongan samtykti eina 'sum'-figgjarlóg og bara letur standa til; Anfinn meinar, at talan er um góðar 400 miljónir og ikki 630

Edmund Joensen:

Politiskur kleyvarskapur

- at meirútreiðslurnar eru farnar á glið. Tað var júst hesum, ið henda breiða samgongan skuldi forða fyri. Tattast má í og undirskotið má lánfiggjast

630 miljónir fara at resta í á figgjarlógini. Hvørja viðmerking hevur tú til hesi tíðindi?

Eg eri ikki kløkkur av, at inntøkurnar eru munandi lægri - 200 miljónir krónur - enn roknað var við. Tá figgjarlógin var samtykt, vóru vit ikki á einum máli við samgongufelagar okkara. Vit roknaðu við, at útlutningurin fór at verða óbroyttur, men aktiviteturin annars skuldi minna og harvið eisini grundarlagið fyri inntøkum landskassans.

Tá talan er um meirútreiðslurnar uppá 431 miljónir krónur, so er talan um beinleiðis politiskan kleyvarskap. Tað var júst hesum henda stóra samgongan skuldi hava rygg til at halda.

Hvat eigur at verða gjørt? Hvussu skal landskassaunderskotið figgjast?

Meiri skatt kann talan ikki verða um, heldur ikki um meiri toll. Eftir er so bara ein møguleiki, og tað er at lánfiggjað undirskotið í tann mun tamarhald ikki fæst á útreiðslunum. Men lántøkur eru ikki ein loysn, ið kann brúkast framhaldandi.

Hvat fer at henda í næstum?

Samgongan hevur sett sær nógvar fyri, so vit fara at streingja á fyrri at røkka hesum málum. T.d. at forða fyrri, at talan ikki verður um fleiri meirútreiðslur, at fremja broytingar á fiskivinnuákinum o.s.fr.

Hvussu er arbeiðslagið í samgonguni?

Tað veit eg ikki... viljin er góður, men tað hendur lítlið.

Er nýval ein hugsandi ella ein ynskiligur møguleiki?

Nú ert tú so nærspurdur. Um tað er ein hugsandi møguleiki havi eg onga meting um. Hvørt tað er ein ynskiligur møguleiki? Til tað havi eg bara at siga, at ein avtala er ein avtala: antin er man í samgongu og arbeiðir fyri tí, man hevur sett sær fyrri ella brýtur man avtaluna, og so er talan um eina nýggja støðu...

